

Emmaus (*De Reformatie*, 14 februari 2014)

Als klein jongetje kwam ik natuurlijk wel eens bij andere gezinnen over de vloer. Voor een verjaardagsfeestje bijvoorbeeld. Ik kan me nog goed herinneren dat het er bij anderen vaak net even anders aan toe ging dan bij ons thuis. Deze ervaring dat elk huis of gezin zijn eigen nestgeur heeft, is belangrijk. Je leert gaandeweg waarderen wat je van huis uit meegekregen hebt, terwijl je tegelijkertijd ontdekt: wat ik gewend ben, kan ook anders.

Deze ervaring geldt ook voor de kerk. Als je een andere kerk binnenstapt, merk je: hé, het kan ook anders! Tegelijk voel je hoe je verbonden bent met de kerk waarin je zelf opgroeide doordat je ouders je er wekelijks mee naartoe namen.

Toen ik laatst een weekendje in Maastricht was, bezocht ik als een echte toerist het Vrijthof. Daar staan twee grote kerken naast elkaar – de één protestants, de ander rooms-katholiek – slechts gescheiden door een smal straatje met de toepasselijke naam Vagevuur. Omdat ik ervan houd een kerk ook altijd even van binnen te bekijken, ging ik eerst de protestantse Sint Janskerk binnen. Deze is, hoe toepasselijk, vernoemd naar Johannes de Doper, die indertijd preekte in een sober woestijndecor. Wat ik zag – en ook: wat ik *niet* zag – was herkenbaar: de preekstoel in het midden van de ruimte met daartegenover rijen (moderne) stoelen. Tussen de preekstoel en de stoelen stond een kleine tafel met daarop een lessenaar met een bijbel.

Daarna bezocht ik de Sint-Servaasbasiliek. Dit was duidelijk andere koek. Deze kerk is onderdeel van een heel complex, met gangen en verschillende ruimtes die je, al dan niet tegen betaling, kunt betreden en waar de geur van wierook hangt. Toen ik binnenkwam, bleek er een uur van lofprijzing aan de gang te zijn, waarbij ik kon aanschuiven. De aanbidding werd geleid door een zuster en een broeder van een of andere religieuze gemeenschap en bestond voornamelijk uit het zingen van liederen. Dit alles zittend (of knielend) voor de monstrans, waarin de HEER niet volgens protestantse gebruik in het Woord, maar op rooms-katholieke wijze in het teken van het brood aanwezig was.

Gemeenschap

Terwijl ik de kerk weer uitliep, mijmerde ik hier nog wat over na. Een verdeeld gevoel maakte zich van mij meester. De devotie rond de monstrans kon mij niet echt raken, maar de gemeenschap, de mensen en de eenvoudige maar diepe spiritualiteit van de Taizé-achtige liederen wel. Ik liep de kerk anders uit dan ik er binnen was gekomen. Is dat niet de bedoeling van een kerkbezoek? Eerlijk gezegd had ik die ervaring niet toen ik vlak daarvoor de protestantse Janskerk verliet, ook al was die ruimte mij toch meer vertrouwd. Er was daar, op dat moment, geen gemeenschap van mensen en gebed, geen lied. Wel een bijbel, maar die lag dichtgeslagen op de lessenaar.

Jaren geleden, toen ik in Nijmegen studeerde, had ik al eens eenzelfde ervaring opgedaan. Regelmatig bezocht ik daar een rooms-katholieke parochiekerk, waar ik ook wat mensen leerde kennen. Hoewel sommige rituelen mij altijd vreemd bleven, zoals het frequente rozenkransgebed, raakten andere dingen mij wel op een manier die ik in mijn eigen kerkgemeenschap niet zo had ervaren. Zoals de betekenis van de centrale plaats die de bediening van de eucharistie heeft in de rooms-katholieke eredienst. Daar kun je van alles van zeggen maar er gaat, juist door de herhaling, een boodschap vanuit die even eenvoudig als diepzinnig is: Jezus gaf zijn leven in onze plaats. En ook het roomse ritme, waardoor het christelijke leven in de kerk zich niet alleen op zondag afspeelt, maar ook zomaar op een doordeweekse dag.

Vindplaatsen

Tegelijkertijd miste ik er iets vertrouwds, iets wat mij dierbaar is: de verkondiging van het Woord in gewone mensentaal. Woorden die iedereen kan lezen, overdenken en waar je met elkaar en anderen over kunt praten. Niet alleen in een kerkgebouw onder leiding van geestelijken, maar ook gewoon thuis, bij de koffie of aan de keukentafel.

Nu ik erover schrijf, merk ik bij mezelf een verlangen: wat zou het mooi zijn als gelovigen er meer in zouden slagen om waardevolle elementen uit beide werelden te combineren. Ik schrijf 'meer', want in sommige plaatsen gebeurt dat al. Uit onze periode in Zwolle bewaar ik bijvoorbeeld goede herinneringen aan de wekelijkse lunchpauzediensten op vrijdagmiddag. En in Delft is de kerk op veel doordeweekse dagen open voor een kort middaggebed: een moment van rust en geestelijke ruimte met gebed, liederen en de doorgaande lezing uit de Bijbel. Maar er zijn meer vindplaatsen van het christelijke leven. Naast de gezinnen en kleine kringen zijn er woon- en leefgemeenschappen, plaatsen waar mensen hun levens delen met elkaar en met buurtgenoten rondom de maaltijd, waar ook gebeden en gezongen wordt. Ik moet daarbij denken aan de roep om meer balans tussen (de bediening van) Woord en sacrament door dr. A. van de Beek. Hij schrijft: 'Wij zijn toe aan een nieuwe reformatie. We zullen opnieuw moeten leren wat de eucharistie als geneesmiddel van het eeuwige leven is. (...) Het sacrament heeft geen andere boodschap dan het Woord. De rooms-katholieke theologie heeft het belang van het Woord opnieuw ontdekt en dat ook in de liturgie gestalte gegeven door meer aandacht voor de preek. De protestantse theologie zou meer aandacht voor het sacrament moeten krijgen en dat zou gestalte moeten krijgen in een liturgie van de samengekomen gemeente waarin Woord en sacrament beide tot hun recht komen. Prediking en viering gaan onlosmakelijk samen.'¹ Ik begrijp wat hij bedoelt. En ik verlang er ook naar.

Woord en sacrament

Een Bijbelverhaal dat mij blijvend inspireert, is de geschiedenis van de twee leerlingen van Jezus die gedesillusioneerd afdruipen na de traumatische gebeurtenissen in Jeruzalem (Lucas 24:13-35). Op een gegeven moment komt Jezus bij hen lopen en vraagt waar ze over praten. 'Bent u dan de enige vreemdeling in Jeruzalem die niet weet wat daar deze dagen gebeurd is?' antwoordden ze. Dan begint Jezus hen uit te leggen dat de messias moest lijden en sterven en daarna opstaan uit de dood. Hij neemt daarbij zijn uitgangspunt in de boeken van Mozes en de profeten. De leerlingen raken enthousiast. En toch begint het hun pas bij het breken van het brood te dagen: het is Jezus, Hij is waarlijk opgestaan en Hij is hier, in ons midden!

Hier gaan de bediening van Woord en sacrament samen op. Ze versterken elkaar. Of, om het gereformeerd te zeggen: de Geest werkt door de verkondiging van het heilig evangelie geloof, dat versterkt of bevestigd wordt door het gebruik van de sacramenten (HC vraag & antw. 65). Dat vraagt volgens mij om zondagse vieringen waarin het verkondigde Woord wekelijks z'n toepassing vindt in het gebroken Woord: de viering van het heilig avondmaal. Het is ook mooi om te zien wat de Emmaüsgangers deden nadat ze begrepen hadden dat Jezus leeft. Zij zochten de weg terug naar de gemeenschap van gelovigen in Jeruzalem. Om daar het goede nieuws te delen en om zichzelf en de anderen te bevestigen in de waarheid van het evangelie: Christus is verrezen, halleluja!

Het verhaal van de Emmaüsgangers prikkelt, juist vanwege de combinatie van al die waardevolle elementen in het leven van deze twee – en later meer – leerlingen van Jezus. Ik geloof heilig dat er iets inziet voor vandaag. En ik stel voor dat we op veel plaatsen snel gaan ontdekken wat dat dan wel is.

¹ A. van de Beek, *Lichaam en Geest van Christus* (Zoetermeer: Meinema, 2012), pag. 434/5.